

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN RICHARD DE LA TOUR
της 17ης Μαΐου 2023¹

Υπόθεση C-402/22

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
κατά
M.A.

[αίτηση του Raad van State
(Συμβουλίου της Επικρατείας, Κάτω Χώρες)
για την έκδοση προδικαστικής απόφασης]

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2011/95/ΕΕ – Κανόνες σχετικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας – Άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', και παράγραφος 5 – Άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα – Υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος έχει διαπράξει ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα – Έννοια του “ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος”»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας².
2. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του M.A., υπηκόου τρίτης χώρας, και του Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας, Κάτω Χώρες) (στο εξής: Υφυπουργός), σχετικά με την απόφαση του τελευταίου να απορρίψει την αίτησή του για την παροχή διεθνούς προστασίας.
3. Το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη δύνανται να ανακαλούν το καθεστώς που έχει χορηγηθεί σε πρόσφυγα όταν αυτός, λόγω του ότι έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

² ΕΕ 2011, L 337, σ. 9.

4. Κατά το άρθρο 14, παράγραφος 5, της εν λόγω οδηγίας, σε μια τέτοια περίπτωση, τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να αποφασίσουν να μη χορηγήσουν το καθεστώς πρόσφυγα, όταν δεν έχει ληφθεί ακόμη τέτοια απόφαση. Η επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση εκδόθηκε επί τη βάση αυτής ακριβώς της διατάξεως.

5. Στις προτάσεις μου επί των υποθέσεων AA (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα) και Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα)³, τάχθηκα υπέρ της ερμηνείας ότι το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 θέτει δύο σωρευτικές προϋποθέσεις προκειμένου να μπορεί ένα κράτος μέλος να κάνει χρήση της δυνατότητάς του προς ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα. Συναφώς, εξήγησα τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι η ύπαρξη αμετάκλητης καταδίκης για τη διάπραξη ιδιαίτερου σοβαρού εγκλήματος συνιστά αναγκαία μεν, πλην όμως όχι επαρκή προϋπόθεση ώστε να μπορεί ένα κράτος μέλος να ανακαλέσει το εν λόγω καθεστώς.

6. Στις προτάσεις εκείνες, εξέθεσα επίσης τους λόγους για τους οποίους εκτιμώ ότι ο κίνδυνος τον οποίο συνιστά ο καταδικασθείς πρέπει να είναι, κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης ανάκλησης του καθεστώτος πρόσφυγα, πραγματικός, ενεστώς και αρκούντως σοβαρός για την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους. Διευκρίνισα επίσης ότι η απόφαση ανάκλησης του καθεστώτος πρόσφυγα πρέπει να είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας και, γενικότερα, να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα του ενδιαφερομένου, όπως κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7. Αντιθέτως, δεδομένου ότι κανένα από τα ερωτήματα που είχαν υποβληθεί από τα αιτούντα δικαστήρια στις υποθέσεις C-663/21 και C-8/22 δεν αφορούσε άμεσα την έννοια της προϋπόθεσης κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας πρέπει να έχει «καταδικασθεί [αμετάκλητα] για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος», δεν έλαβα θέση επί του ζητήματος αυτού.

8. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας, Κάτω Χώρες) ζητεί ρητώς από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε σχετικά με απόφαση απόρριψης αιτήσεως για την παροχή διεθνούς προστασίας.

9. Κατόπιν αιτήματος του Δικαστηρίου, οι παρούσες προτάσεις θα επικεντρωθούν στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, με το οποίο το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να του παράσχει διευκρινίσεις σχετικά με τα κριτήρια ορισμού της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος», κατά το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95.

10. Στην ανάλυση που ακολουθεί, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι ως «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα», κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, ορθώς ερμηνευόμενης, νοείται ποινικό αδίκημα το οποίο χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα. Θα αποσαφηνίσω τη μέθοδο και τα κριτήρια βάσει των οποίων, κατά τη γνώμη μου, τα κράτη μέλη μπορούν να εκτιμήσουν την ύπαρξη τέτοιου εγκλήματος.

³ C-663/21 και C-8/22 (EU:C:2023:114).

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το διεθνές δίκαιο

11. Το άρθρο 33 της Συμβάσεως περί του καθεστώτος των προσφύγων⁴, όπως συμπληρώθηκε με το Πρωτόκολλο περί του καθεστώτος των προσφύγων⁵ (στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης), προβλέπει τα εξής:

«1. Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.

2. Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, διά σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδικώς καταδικασθή δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον διά την χώραν.»

B. Το δίκαιο της Ένωσης

12. Το άρθρο 12, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 ορίζει τα εξής:

«Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για να θεωρείται ότι:

- α) έχει διαπράξει έγκλημα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως τα εγκλήματα αυτά ορίζονται στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί με σκοπό τη θέσπιση διατάξεων σχετικών με τα εγκλήματα αυτά·
- β) έχει διαπράξει σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα εκτός της χώρας ασύλου πριν γίνει δεκτός ως πρόσφυγας, ήτοι κατά τον χρόνο έκδοσης άδειας διαμονής βασισμένης στην αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα [...].
- γ) είναι ένοχος πράξεων που αντιβαίνουν προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών [...].»

13. Το άρθρο 14, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«4. Τα κράτη μέλη δύνανται να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς που χορηγήθηκε σε πρόσφυγα από κυβερνητικό, διοικητικό, δικαστικό ή οιοное δικαστικό όργανο, όταν:

- α) μπορεί για εύλογους λόγους να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο αυτό συνιστά κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται·

⁴ Υπογραφέισα στις 28 Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)] και τεθείσα σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954.

⁵ Συναφθέν στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967 και τεθέν σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967.

β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί [αμετάκλητα] για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού.

5. Στις περιπτώσεις της παραγράφου 4, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να μη χορηγήσουν καθεστώς σε πρόσφυγα, όταν δεν έχει ληφθεί ακόμα τέτοια απόφαση.»

14. Το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής δεν δικαιούται επικουρική προστασία όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για να θεωρείται ότι:

[...]

β) έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα.»

15. Το άρθρο 21, παράγραφοι 1 και 2, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις.

2. Οσάκις δεν απαγορεύεται από τις διεθνείς υποχρεώσεις της παραγράφου 1, ένα κράτος μέλος δύναται να επαναπροωθήσει πρόσφυγα, ανεξαρτήτως του αν αναγνωρίζεται επισήμως ως τέτοιος, όταν:

α) υφίστανται εύλογοι λόγοι για να θεωρείται ότι το εν λόγω πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται· ή

β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί [αμετάκλητα] για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού.»

Γ. Το ολλανδικό δίκαιο

16. Η παράγραφος C2/7.10.1 της Vreemdelingencirculaire 2000 (εγκυκλίου του 2000 περί αλλοδαπών), με τίτλο «Η δημόσια τάξη ως λόγος αρνήσεως», διευκρινίζει τα εξής:

«Κατά την αξιολόγηση αιτήσεως για τη χορήγηση άδειας προσωρινής διαμονής λόγω ασύλου, η Immigratie – en Naturalisatiedienst [Υπηρεσία Μετανάστευσης και πολιτογράφησης, Κάτω Χώρες (στο εξής: IND)] εξετάζει αν ο αλλοδαπός υπήκοος συνιστά απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια. Σε περίπτωση που ο αλλοδαπός υπήκοος είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Συμβάσεως [της Γενεύης], η IND εκτιμά εάν υφίσταται ιδιαίτερος σοβαρό έγκλημα [...]

Η IND εκτιμά εάν υφίσταται (ιδιαίτερος) σοβαρό έγκλημα κατά περίπτωση, επί τη βάση όλων των σχετικών πραγματικών και νομικών στοιχείων. Συναφώς, λαμβάνει εν πάση περιπτώσει υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις που επικαλείται ο αλλοδαπός υπήκοος οι οποίες σχετίζονται με τη φύση και τη σοβαρότητα του αδικήματος, καθώς και τον χρόνο που έχει παρέλθει από τα πραγματικά περιστατικά.

[...]

Η IND εκτιμά το ζήτημα της υπάρξεως (ιδιαίτερώς) σοβαρού εγκλήματος ελέγχοντας εάν, συνολικώς, το άθροισμα των επιβληθεισών ποινών ανέρχεται τουλάχιστον στο ύψος του εφαρμοστέου ορίου. Στο πλαίσιο αυτό, αποδίδεται μεγάλη σημασία στις ατομικές περιστάσεις, και μεταξύ άλλων στο ποσοστό των αδικημάτων που συνιστούν κίνδυνο για την κοινωνία. Εν πάση περιπτώσει, τουλάχιστον μία από τις καταδίκες πρέπει να αφορά αδίκημα το οποίο συνιστά τέτοια απειλή.

Για το ζήτημα κατά πόσον το άθροισμα των επιβληθεισών ποινών ανέρχεται στο ύψος του εφαρμοστέου ορίου, η IND λαμβάνει εν πάση περιπτώσει υπόψη το άνευ όρων εκτελεστό τμήμα των ποινών.

Κατά την εκτίμηση, λαμβάνει υπόψη το υπό όρους τμήμα των ποινών εάν και εφόσον πρόκειται (και) για:

- εγκλήματα περί ναρκωτικών, σεξουαλικά εγκλήματα και εγκλήματα βίας·
- εμπορία ανθρώπων· ή
- διάπραξη, προπαρασκευή ή διευκόλυνση τρομοκρατικού εγκλήματος.

Για την εκτίμηση της υπάρξεως απειλής για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, η IND λαμβάνει επίσης υπόψη τις καταδίκες σε παροχή κοινωφελούς εργασίας. Υπολογίζει το εφαρμοστέο όριο με βάση τα ακόλουθα στοιχεία:

- τη διάρκεια της εναλλακτικής της στερητικής της ελευθερίας ποινής που επιβλήθηκε από το δικαστήριο·
- τη διάρκεια της στερητικής της ελευθερίας ποινής που επιβλήθηκε από το δικαστήριο για την περίπτωση που ο αλλοδαπός υπήκοος δεν εκτίει ως οφείλει την ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας στην οποία καταδικάστηκε· και
- για κάθε δύο ώρες [επιβληθείσας παροχής κοινωφελούς εργασίας] ανά ποινική καταδίκη: μία ημέρα στερητικής της ελευθερίας ποινής.

[...]

Η δημόσια τάξη σε περίπτωση που ο αλλοδαπός υπήκοος είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Συμβάσεως [της Γενεύης]

Η IND δεν χορηγεί προσωρινή άδεια διαμονής λόγω ασύλου σε αλλοδαπό υπήκοο στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- πληροί τις προϋποθέσεις για να του χορηγηθεί προσωρινή άδεια διαμονής λόγω ασύλου [...]· και
- έχει καταδικασθεί για “ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα” και συνιστά “κίνδυνο για την κοινωνία”.

Γίνεται δεκτή η ύπαρξη “ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος” εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- ο αλλοδαπός υπήκοος έχει καταδικασθεί αμετάκλητα σε στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο· και
- η διάρκεια της επιβληθείσας ποινής ή του επιβληθέντος μέτρου ανέρχεται, συνολικώς, σε τουλάχιστον δέκα μήνες.

Η IND λαμβάνει επίσης υπόψη, κατά την εν λόγω εκτίμηση, τα αδικήματα που έχουν διαπραχθεί στην αλλοδαπή. Συναφώς, βάσει των πληροφοριών που παρέχει η Openbaar Ministerie [εισαγγελική αρχή, Κάτω Χώρες], η IND εκτιμά ποιες θα ήταν οι έννομες συνέπειες των αδικημάτων αυτών κατά το ολλανδικό δίκαιο εάν είχαν διαπραχθεί και τιμωρηθεί στις Κάτω Χώρες.

Η IND εκτιμά τον κίνδυνο για την κοινωνία κατά περίπτωση και επί τη βάση όλων των σχετικών πραγματικών και νομικών στοιχείων.

Κατά την εκτίμηση του “κινδύνου για την κοινωνία” τον οποίο συνιστά ο αλλοδαπός υπήκοος, η IND λαμβάνει εν πάση περιπτώσει υπόψη, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες πτυχές:

- τη φύση του αδικήματος· και
- την επιβληθείσα ποινή.

Η IND εκτιμά τον κίνδυνο που συνιστά ο αλλοδαπός υπήκοος για την κοινωνία με βάση την υφιστάμενη κατάσταση κατά τον χρόνο εξετάσεως της αιτήσεως (εκτίμηση “ex nunc”).

Εν πάση περιπτώσει, η IND μπορεί να δεχθεί ότι υφίσταται κίνδυνος για την κοινωνία σε περιπτώσεις:

- εγκλημάτων περί ναρκωτικών, σεξουαλικών εγκλημάτων και εγκλημάτων βίας·
- εμπρησμού εκ προθέσεως·
- εμπορίας ανθρώπων·
- παράνομης εμπορίας όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών υλών· και
- εμπορίας ανθρώπινων οργάνων και ιστών.

[...]»

III. Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17. Ο Μ.Α. υπέβαλε, στις 5 Ιουλίου 2018, τέταρτη αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας στις Κάτω Χώρες.

18. Ο Υφυπουργός απέρριψε την αίτηση με απόφαση της 12ης Ιουνίου 2020. Με την απόφαση αυτή, εκτίμησε ότι ο Μ.Α. είχε μεν βάσιμο φόβο δίωξης στη χώρα καταγωγής του, πλην όμως είχε καταδικαστεί για ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα με αμετάκλητη απόφαση και, για τον λόγο αυτό, συνιστούσε κίνδυνο για την κοινωνία.

19. Προς τούτο, ο Υφυπουργός στηρίχθηκε στο γεγονός ότι ο Μ.Α. είχε καταδικαστεί, κατά το έτος 2018, με απόφαση που κατέστη αμετάκλητη, σε ποινή φυλάκισης 24 μηνών⁶ για τη διάπραξη, κατά τη διάρκεια της ίδιας βραδιάς, τριών σεξουαλικών επιθέσεων, μίας απόπειρας σεξουαλικής επίθεσης και μίας κλοπής κινητού τηλεφώνου.

20. Ο Μ.Α. άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως της 12ης Ιουνίου 2020.

21. Με απόφαση της 13ης Ιουλίου 2020, το rechtbank Den Haag (πρωτοδικείο Χάγης, Κάτω Χώρες) ακύρωσε την απόφαση αυτή, με το σκεπτικό ότι ο Υφυπουργός δεν είχε αιτιολογήσει επαρκώς, αφενός, ότι οι πράξεις του Μ.Α. ήταν τέτοιας σοβαρότητας ώστε να δικαιολογούν την άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα και, αφετέρου, ότι ο Μ.Α. συνιστούσε πραγματικό, ενεστώτα και αρκούντως σοβαρό κίνδυνο στρεφόμενο κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας.

22. Ο Υφυπουργός άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Raad van State (Συμβουλίου της Επικρατείας). Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, υποστηρίζει, πρώτον, ότι οι αποδιδόμενες στον Μ.Α. πράξεις πρέπει να θεωρηθούν ως ενιαίο αδίκημα το οποίο συνιστά ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των πράξεων αυτών, της επιβληθείσας ποινής και των δυσμενών συνεπειών των εν λόγω πράξεων για την ολλανδική κοινωνία. Υποστηρίζει, δεύτερον, ότι η καταδίκη του Μ.Α. για τη διάπραξη ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος καταδεικνύει κατ' αρχήν ότι αυτός συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία.

23. Από την πλευρά του, ο Μ.Α. ισχυρίζεται ότι ο Υφυπουργός εσφαλμένως δέχθηκε το ύψος της επιβληθείσας ποινής ως βάση για την εξέταση και την εκτίμηση του ζητήματος αν το αδίκημα ήταν ιδιαιτέρως σοβαρό. Έκαστη περίπτωση θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο εξατομικευμένης εκτιμήσεως, η οποία δεν είναι δυνατή βάσει της μεθόδου που ακολούθησε ο Υφυπουργός. Ο Μ.Α. υπογραμμίζει επίσης ότι η σεξουαλική επίθεση αποτελεί την ελαφρύτερη μορφή προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας. Επιπλέον, όσον αφορά την προϋπόθεση περί υπάρξεως κινδύνου για την κοινωνία, ο Μ.Α. θεωρεί ότι η εκτίμηση του rechtbank Den Haag (πρωτοδικείου Χάγης) είναι ορθή.

24. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, προκειμένου να αποφανθεί επί της εν λόγω αιτήσεως αναιρέσεως, χρειάζεται διευκρινίσεις σχετικά με τις περιστάσεις βάσει των οποίων τα κράτη μέλη πρέπει να κρίνουν αν ένας υπήκοος τρίτης χώρας έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για τη διάπραξη ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος. Διερωτάται, μεταξύ άλλων, κατά πόσον η λύση που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Ahmed⁷, σχετικά με το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, μπορεί να τύχει εφαρμογής και για το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, αφ' ης στιγμής η πρώτη διάταξη αναφέρεται σε «σοβαρό έγκλημα», ενώ η δεύτερη κάνει λόγο για «ιδιαιτέρα σοβαρό έγκλημα».

⁶ Εκ των οποίων οκτώ μήνες με αναστολή, όπως φαίνεται να προκύπτει από τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν ο Μ.Α. και η Ολλανδική Κυβέρνηση.

⁷ C-369/17 (στο εξής: απόφαση Ahmed, EU:C:2018:713).

25. Επιπλέον, λαμβανομένης υπόψη της διαφωνίας μεταξύ των διαδίκων ως προς το περιεχόμενο της έννοιας του «κινδύνου για την κοινωνία», το αιτούν δικαστήριο υιοθετεί τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) στην υπόθεση C-8/22⁸.

26. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) α) Πότε ένα έγκλημα θεωρείται ότι είναι σε τέτοιο βαθμό “ιδιαίτερα σοβαρό” κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, ώστε ένα κράτος μέλος να δύναται να αρνηθεί τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα σε πρόσωπο που χρήζει διεθνούς προστασίας;
- β) Ασκούν τα κριτήρια τα οποία εφαρμόζονται επί «σοβαρού εγκλήματος» κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 και παρατίθενται στη σκέψη 56 της αποφάσεως [Ahmed] επιρροή προκειμένου να κριθεί αν πρόκειται για “ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα”; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, υπάρχουν και άλλα πρόσθετα κριτήρια βάσει των οποίων ένα έγκλημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως “ιδιαίτερα” σοβαρό;
- 2) Έχει το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας [2011/95] την έννοια ότι ο κίνδυνος για την κοινωνία αποδεικνύεται από το γεγονός και μόνον ότι ο δικαιούχος του καθεστώτος πρόσφυγα έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος ή την έννοια ότι το γεγονός και μόνον ότι ο εν λόγω δικαιούχος έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος δεν αρκεί για να αποδειχθεί η ύπαρξη κινδύνου για την κοινωνία;
- 3) Εάν το γεγονός και μόνον της αμετάκλητης καταδίκης για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος δεν αρκεί για να αποδειχθεί η ύπαρξη κινδύνου για την κοινωνία, έχει το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας [2011/95] την έννοια ότι επιβάλλει στο κράτος μέλος να αποδείξει ότι ο αιτών εξακολουθεί μετά την καταδίκη του να συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία; Πρέπει το κράτος μέλος να αποδείξει ότι ο κίνδυνος αυτός είναι πραγματικός και ενεστώς ή αρκεί η ύπαρξη δυνητικού κινδύνου; Έχει το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της εν λόγω [οδηγίας], ερμηνευόμενο αυτοτελώς ή σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας, την έννοια ότι παρέχει τη δυνατότητα ανάκλησης του καθεστώτος πρόσφυγα μόνον εάν η ανάκληση αυτή είναι αναλογική και εάν ο κίνδυνος που συνιστά ο δικαιούχος αυτού του καθεστώτος είναι αρκούντως σοβαρός ώστε να δικαιολογεί την ανάκληση;
- 4) Εάν το κράτος μέλος δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι, μετά την καταδίκη του, ο αιτών εξακολουθεί να συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία και ότι ο κίνδυνος αυτός είναι πραγματικός, ενεστώς και αρκούντως σοβαρός ώστε να δικαιολογεί την ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα, έχει το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας [2011/95] την έννοια ότι ο κίνδυνος για την κοινωνία αποδεικνύεται, κατ' αρχήν, από το γεγονός ότι ο δικαιούχος του καθεστώτος του πρόσφυγα έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα, αλλά ότι ο τελευταίος μπορεί να αποδείξει ότι δεν συνιστά ή δεν συνιστά πλέον τέτοιο κίνδυνο;»

⁸ Βλ. υποσημείωση 3 των παρουσών προτάσεων.

27. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν ο M.A., η Ολλανδική και η Ουγγρική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

IV. Ανάλυση

28. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με το περιεχόμενο του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, προκειμένου να προσδιοριστούν η μέθοδος και τα κριτήρια ορισμού της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος» κατά τη διάταξη αυτή.

29. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν οι απαιτήσεις και οι παράμετροι που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τη διαμόρφωση της κρίσης ότι ένα πρόσωπο έχει διαπράξει «σοβαρό έγκλημα», κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, όπως αυτές προκύπτουν, μεταξύ άλλων, από την απόφαση Ahmed, ασκούν επιρροή και προκειμένου να κριθεί αν ένα πρόσωπο έχει διαπράξει «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα», κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής.

30. Υπενθυμίζω ότι η ύπαρξη ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος συνιστά αναγκαία –αν και όχι επαρκή– προϋπόθεση για την άσκηση της δυνατότητας ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα που διαθέτουν τα κράτη μέλη βάσει της διατάξεως αυτής ή του άρθρου 14, παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95.

31. Επισημαίνω ότι ούτε το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της οδηγίας αυτής περιέχουν ορισμό της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος».

32. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 δεν παραπέμπει στο δίκαιο των κρατών μελών για τον ορισμό της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος» που περιλαμβάνεται στη διάταξη αυτή. Από τις απαιτήσεις τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας προκύπτει ότι διάταξη του δικαίου της Ένωσης η οποία δεν παραπέμπει ρητώς στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της πρέπει κατά κανόνα να ερμηνεύεται σε όλη την Ένωση κατά τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο⁹.

33. Διευκρινίζω, συναφώς, ότι η αυτοτελής και ομοιόμορφη ερμηνεία της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος», κατά το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, δεν πρέπει να οδηγεί στην αποστέρηση των κρατών μελών από την εξουσία εκτιμής που διαθέτουν όσον αφορά τον καθορισμό των δικών τους ποινικών πολιτικών. Με άλλα λόγια, δεν αποτελεί προσπάθεια εναρμόνισης των ποινικών πολιτικών των κρατών μελών διά της πλαγίας οδού. Η ερμηνεία αυτή αποσκοπεί αποκλειστικώς στο να διασφαλιστεί ότι η εκτίμηση περί συνδρομής της προϋποθέσεως που αφορά την ιδιαίτερη σοβαρότητα ενός εγκλήματος, η οποία προβλέπεται από τη διάταξη αυτή, στηρίζεται σε κοινή μέθοδο και σε κοινά κριτήρια ώστε να εξασφαλίζεται ότι η άσκηση της δυνατότητας ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα οριοθετείται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη.

⁹ Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Ahmed (σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και αποφάσεις της 31ης Μαρτίου 2022, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl κ.λπ. (Ακούσια νοσηλεία αιτούντος άσυλο σε ψυχιατρικό νοσοκομείο) (C-231/21, EU:C:2022:237, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 12ης Ιανουαρίου 2023, TP (Δημιουργός οπτικοακουστικού υλικού για τη δημόσια τηλεόραση) (C-356/21, EU:C:2023:9, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34. Εν ολίγοις, δεν πρόκειται για άρνηση των ενδεχόμενων διαφορετικών αντιλήψεων μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα των ποινικών πολιτικών. Πρόκειται για την παροχή στις αρμόδιες αρχές των απαραίτητων εργαλείων για τη διαπίστωση, επί κοινής βάσεως, της ιδιαίτερης σοβαρότητας ενός εγκλήματος.

35. Κατόπιν της διευκρίνισης αυτής, και δεδομένου ότι η οδηγία 2011/95 δεν περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος», η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνευθεί σύμφωνα με το σύνηθες νόημά της στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένων υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου χρησιμοποιείται και των σκοπών της ρύθμισης στην οποία εντάσσεται¹⁰.

36. Όσον αφορά τον όρο «έγκλημα», ο όρος αυτός πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να νοηθεί ως αναφερόμενος γενικώς σε αδίκημα προβλεπόμενο από το ποινικό δίκαιο του οικείου κράτους μέλους, χωρίς να περιορίζεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες αδικημάτων.

37. Στην πράξη, το κριτήριο διάκρισης που καθιστά δυνατή την οριοθέτηση του περιεχομένου της έννοιας του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος» αφορά τον βαθμό σοβαρότητας του επίμαχου αδικήματος. Ως εκ τούτου, μόνον τα εγκλήματα που παρουσιάζουν ιδιαίτερη σοβαρότητα μπορούν να παρέχουν στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να κάνουν χρήση της ευχέρειας που διαθέτουν για την ανάκληση ή την άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα.

38. Όσον αφορά το σύνηθες νόημα της φράσης «ιδιαίτερα σοβαρό», η φράση αυτή υποδηλώνει στην καθημερινή γλώσσα βαθμό σοβαρότητας ο οποίος είναι τόσο μεγάλος ώστε είναι ασυνήθης ή σπάνιος και μπορεί, κατά συνέπεια, να χαρακτηριστεί ως «εξαιρετικός». Συνεπώς, η φράση αυτή είναι συνώνυμη του «εξαιρετικά σοβαρού», «ασυνήθιστα σοβαρού» ή «ακραία σοβαρού».

39. Επομένως, «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα» είναι ένα ποινικό αδίκημα το οποίο χαρακτηρίζεται από ορισμένα ειδικά στοιχεία που καθιστούν δυνατή την υπαγωγή του στην κατηγορία των πιο σοβαρών εγκλημάτων.

40. Κατά συνέπεια φρονώ ότι «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα», κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, είναι ένα ποινικό αδίκημα το οποίο χαρακτηρίζεται από την εξαιρετική σοβαρότητα που του αποδίδεται στο κράτος μέλος που επιθυμεί να ασκήσει την ευχέρεια ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα.

41. Η συνεκτίμηση του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η συγκεκριμένη διάταξη επιβεβαιώνει, κατά τη γνώμη μου, αυτά τα πρώτα στοιχεία αναλύσεως.

42. Συναφώς, επισημαίνω ότι το πλαίσιο αυτό επιβάλλει στενή ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως.

43. Συγκεκριμένα, υπενθυμίζω ότι το καθεστώς πρόσφυγα πρέπει να χορηγείται σε πρόσωπο το οποίο πληροί τις ελάχιστες απαιτήσεις που θεσπίζει το δίκαιο της Ένωσης. Ειδικότερα, βάσει του άρθρου 13 της οδηγίας 2011/95, τα κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε κάθε υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις για να θεωρηθεί πρόσφυγας σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III της οδηγίας αυτής.

¹⁰ Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2023, TP (Δημιουργός οπτικοακουστικού υλικού για τη δημόσια τηλεόραση) (C-356/21, EU:C:2023:9, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44. Ωστόσο, το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', και παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95 προβλέπει έναν λόγο ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα ο οποίος συνιστά εξαίρεση από τον γενικό κανόνα του άρθρου 13 της οδηγίας αυτής και ο οποίος συνεπάγεται τον περιορισμό των δικαιωμάτων και των ευεργετημάτων που προβλέπονται στο κεφάλαιο VII της εν λόγω οδηγίας. Επομένως, ο συγκεκριμένος λόγος ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, ως κανόνας που εισάγει παρέκκλιση, να ερμηνεύεται στενά, όπερ σημαίνει ότι μπορεί να εφαρμοστεί μόνον σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή αποδεικνύει ότι ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για τη διάπραξη εγκλήματος το οποίο χαρακτηρίζεται από εξαιρετική σοβαρότητα.

45. Η σύγκριση με άλλες διατάξεις της οδηγίας 2011/95 επιβεβαιώνει, κατά την άποψή μου, την ερμηνεία αυτή. Συγκεκριμένα, μεταξύ των λόγων αποκλεισμού από το καθεστώς πρόσφυγα προβλέπεται, στο άρθρο 12, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, η διάπραξη «σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος» και μεταξύ των λόγων αποκλεισμού από το καθεστώς επικουρικής προστασίας προβλέπεται, στο άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας, η διάπραξη «σοβαρού εγκλήματος». Κάνοντας λόγο στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας για «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα», ο νομοθέτης της Ένωσης προδήλως θέλησε να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής, επιβάλλοντας όχι απλώς ο απαιτούμενος από την εν λόγω διάταξη βαθμός σοβαρότητας να είναι ανώτερος από εκείνον που απαιτείται για την εφαρμογή των λόγων αποκλεισμού, αλλά και να πρόκειται για εξαιρετικά μεγάλο βαθμό σοβαρότητας. Παρατηρώ, εξάλλου, ότι ο εν λόγω νομοθέτης επέλεξε τη φράση «ιδιαίτερα σοβαρό» και όχι «πολύ σοβαρό».

46. Επιπλέον, όπως επισήμανε το Δικαστήριο σε σχέση με τον αντίστοιχο λόγο που προβλέπεται στο άρθρο 21, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95, ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα επαναπροώθησης πρόσφυγα, πρέπει να θεωρηθεί ότι κατά το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής η ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα χωρεί υπό πολύ αυστηρές προϋποθέσεις, καθόσον, ειδικότερα, μόνον πρόσφυγας που έχει καταδικασθεί αμετάκλητα για τη διάπραξη «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος» μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά «κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού»¹¹. Οι εν λόγω πολύ αυστηρές προϋποθέσεις είναι ανάλογες των σημαντικών συνεπειών της ανάκλησης ή της άρνησης χορήγησης του καθεστώτος του πρόσφυγα, οι οποίες συνίστανται στο ότι ο ενδιαφερόμενος δεν αποκτά ή παύει να διαθέτει πρόσβαση στο σύνολο των δικαιωμάτων και των πλεονεκτημάτων που μνημονεύονται στο κεφάλαιο VII της εν λόγω οδηγίας, δεδομένου ότι αυτά συναρτώνται με το συγκεκριμένο καθεστώς¹².

47. Η ερμηνεία κατά την οποία το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', και παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95 περιορίζεται μόνο στα εγκλήματα που παρουσιάζουν εξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα είναι, κατά τη γνώμη μου, σύμφωνη με την ερμηνεία που γίνεται δεκτή για το άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης, το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι δεν δύναται να επικαλεστεί την αρχή της μη επαναπροώθησης πρόσφυγας «όστις, έχων τελεσιδίκως καταδικασθεί δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον δια την χώραν [ένθα ευρίσκεται]». Επισημαίνω επ' αυτού ότι, μολοντί η εν λόγω διάταξη έχει διαφορετικό αντικείμενο, καθόσον προβλέπει εξαιρέσεις από την αρχή της μη επαναπροώθησης, δεν αμφισβητείται ότι αυτή υπήρξε η πηγή εμπνεύσεως των λόγων ανάκλησης του καθεστώτος πρόσφυγα που προέβλεψε ο νομοθέτης της Ένωσης στο άρθρο 14, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2011/95. Θεωρώ, επομένως, πρόσφορο να ληφθεί υπόψη η ερμηνεία του άρθρου 33,

¹¹ Βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, T. (C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψη 72).

¹² Βλ. απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, M κ.λπ. (Ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα) (C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 99).

παράγραφος 2, της εν λόγω Συμβάσεως, η οποία, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 4, 23 και 24 της ως άνω οδηγίας, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού συστήματος προστασίας των προσφύγων¹³.

48. Γενικότερα, εκτιμώ ότι, επειδή οι περιπτώσεις του άρθρου 14, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2011/95 στις οποίες τα κράτη μέλη δύνανται να ανακαλέσουν ή να αρνηθούν να χορηγήσουν το καθεστώς πρόσφυγα είναι, κατ' ουσίαν, αντίστοιχες προς εκείνες στις οποίες τα κράτη μέλη δύνανται να προβούν στην επαναπροώθηση πρόσφυγα κατά το άρθρο 21, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας και το άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης, οι λόγοι που προβλέπονται στις διατάξεις αυτές πρέπει να ερμηνευθούν κατά τον ίδιο τρόπο.

49. Η ερμηνεία του άρθρου 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης φαίνεται ότι συμπίπτει με την ερμηνεία που προτείνω να δοθεί στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, ήτοι ότι «ιδιαίτερα σοβαρό» έγκλημα είναι ένα έγκλημα το οποίο παρουσιάζει εξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα.

50. Όσον αφορά τον όρο «έγκλημα», ήδη ανέφερα ότι ο όρος αυτός μπορεί να έχει διαφορετικές σημασίες στα εθνικά δίκαια, πράγμα που έχει επισημανθεί στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης¹⁴. Επομένως, η δυνατότητα εφαρμογής της διατάξεως αυτής εξαρτάται όχι από το αν η πράξη για την οποία έχει καταδικαστεί ένα πρόσωπο κατατάσσεται στη μία ή στην άλλη κατηγορία αδικημάτων του εθνικού ποινικού δικαίου, αλλά από τη διαπίστωση ότι πρόκειται για πράξη που είναι «ιδιαίτερος σοβαρή» και αντιμετωπίζεται ως τέτοια από το εν λόγω δίκαιο¹⁵.

51. Πέραν αυτού, έχει επισημανθεί ότι η εφαρμογή του άρθρου 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης έχει εξαιρετικό χαρακτήρα¹⁶. Υπ' αυτό το πρίσμα, το «ιδιαίτερος σοβαρόν αδίκημα» αποτελεί παραλλαγή του «σοβαρού εγκλήματος», περιορισμένη σε «εξαιρετικές περιπτώσεις»¹⁷. Η απαίτηση περί διαπράξεως «ιδιαίτερος σοβαρού αδικήματος»,

¹³ Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, Μ κ.λπ. (Ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα) (C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 81 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ. επίσης, όσον αφορά την ανάγκη ερμηνείας των διατάξεων της οδηγίας 2011/95 κατά τρόπο σύμφωνο προς τη Σύμβαση της Γενεύης, απόφαση Ahmed (σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

¹⁴ Βλ. σε σχέση με το άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης, «The refugee Convention, 1951: the Travaux préparatoires analysed with a Commentary by Dr Paul Weis», σ. 246, διαθέσιμο στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: <https://www.unhcr.org/protection/travaux/4ca34be29/refugee-convention-1951-travaux-preparatoires-analysed-commentary-dr-paul.html>. Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι, «[ό]σον αφορά τις εγκληματικές δραστηριότητες, ο όρος “εγκλήματα” δεν πρέπει να νοηθεί υπό την τεχνική έννοια ενός ποινικού κώδικα, αλλά απλώς υποδηλώνει ένα σοβαρό ποινικό αδίκημα» (ελεύθερη μετάφραση). Βλ. επίσης, σε σχέση με το άρθρο 1, τμήμα ΣΤ, στοιχείο β', της Συμβάσεως της Γενεύης, Υπατη Αρμοστέα των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, σημείο 155, σ. 36, όπου επισημαίνεται ότι «ο όρος “έγκλημα” έχει διαφορετική σημασία στα διάφορα νομικά συστήματα. Σε ορισμένες χώρες, η λέξη “έγκλημα” δηλώνει μόνο σοβαρά αδικήματα. Σε άλλες χώρες, μπορεί να καλύπτει οποιαδήποτε πράξη από τον βιασμό ανηλικού έως την ανθρωποκτονία εκ προθέσεως» (ελεύθερη μετάφραση).

¹⁵ Βλ., σε σχέση με το άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης, σχολιασμό της εν λόγω Συμβάσεως, δημοσιευθέντα το 1997 από το Τμήμα Διεθνούς Προστασίας της UNHCR, διαθέσιμο στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: <https://www.unhcr.org/3d4ab5fb9.pdf> (σ. 142). Από την άποψη αυτή, η διαφορά μεταξύ, αφενός, της αποδόσεως του άρθρου 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης στη γαλλική γλώσσα, η οποία κάνει λόγο για «κακούργημα ή πλημμέλημα», και, αφετέρου, της αποδόσεως στην αγγλική γλώσσα, η οποία χρησιμοποιεί τον όρο «έγκλημα», πρέπει να θεωρηθεί σχετική, δεδομένου ότι αυτό που είναι σημαντικό είναι να υφίσταται καταδίκη για ιδιαίτερος σοβαρό ποινικό αδίκημα.

¹⁶ Βλ. Grahl-Madsen, A., «Expulsion of Refugees», σε Macalister-Smith, P., και Alfredsson, G., *The Land Beyond: Collected Essays on Refugee Law and Policy*, Martinus Nijhoff Publishers, Χάγη, 2001, σ. 7 έως 16. Κατά τον συγγραφέα, «[μ]πορεί να λεχθεί με βεβαιότητα ότι η επαναπροώθηση πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 33 [της Συμβάσεως της Γενεύης] αποτελεί έκτακτο μέτρο το οποίο θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις» (ελεύθερη μετάφραση) (σ. 14).

¹⁷ Βλ. *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, μνημονευόμενο στην υποσημείωση 14 των παρούσων προτάσεων, σ. 36, σημείο 154.

μέσω της περιοριστικής διάστασης που ενέχει, είναι σύμφωνη με την ανάγκη διατήρησης ενός ιδιαίτερος υψηλού ορίου εφαρμογής της εξαίρεσης από την αρχή της μη επαναπροώθησης που προβλέπεται στο άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης¹⁸.

52. Ο κύριος σκοπός της οδηγίας 2011/95, ο οποίος είναι να διασφαλιστεί ότι όλα τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας και ότι τα εν λόγω πρόσωπα έχουν πρόσβαση σε ένα ελάχιστο επίπεδο παροχών σε όλα τα κράτη μέλη¹⁹, κατά τη γνώμη μου, επίσης συνηγορεί υπέρ της ερμηνείας κατά την οποία το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', και παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής περιορίζεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δηλαδή αφορά τις πιο αυστηρά τιμωρούμενες πράξεις και τις πιο σοβαρές μορφές εγκληματικότητας στο οικείο κράτος μέλος.

53. Κατόπιν των διευκρινίσεων αυτών, πρέπει στο σημείο αυτό να εξεταστούν η μέθοδος και τα κριτήρια βάσει των οποίων τα κράτη μέλη δύνανται να διαπιστώσουν την ύπαρξη «ιδιαιτέρα σοβαρού εγκλήματος», κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95.

54. Συναφώς, η νομολογία του Δικαστηρίου περιέχει ορισμένα διδάγματα τα οποία φρονώ ότι, σε μεγάλο βαθμό, μπορούν να τύχουν ανάλογης εφαρμογής, πλην όμως χρειάζονται συμπλήρωση.

55. Όσον αφορά τη μέθοδο, από την εν λόγω νομολογία προκύπτει ότι η αρμόδια αρχή του οικείου κράτους μέλους μπορεί να επικαλεστεί τον λόγο αποκλεισμού που προβλέπεται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 και στο άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, τα οποία αφορούν τη διάπραξη «σοβαρού εγκλήματος» από τον αιτούντα διεθνή προστασία, μόνον αφού προβεί, για κάθε περίπτωση ατομικά, σε εκτίμηση των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών των οποίων έχει λάβει γνώση, προκειμένου να κρίνει αν συντρέχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι οι πράξεις που τέλεσε ο ενδιαφερόμενος, ο οποίος πληροί κατά τα λοιπά τα κριτήρια υπαγωγής στο ζητούμενο καθεστώς, εμπίπτουν στον συγκεκριμένο λόγο αποκλεισμού, για τη δε εκτίμηση της σοβαρότητας του επίμαχου αδικήματος απαιτείται πλήρης εξέταση όλων των ιδιαίτερων περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης²⁰.

56. Φρονώ ότι η κατά τα ανωτέρω οριζόμενη μέθοδος συνάδει με τον καθορισμό από τα κράτη μέλη, χάριν της ασφάλειας δικαίου, κατώτατων ορίων ποινών για να είναι δυνατή η άσκηση της ευχέρειας ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα που τα κράτη μέλη διαθέτουν βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', και παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95²¹. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να αποφασίσουν να περιορίσουν την άσκηση της ευχέρειας αυτής μόνον για ορισμένα είδη ποινικών αδικημάτων. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να αποκλείεται οποιοσδήποτε αυτοματισμός κατά την άσκηση της εν λόγω

¹⁸ Βλ. Chetail, V., «Le principe de non-refoulement et le statut de réfugié en droit international», σε *La Convention de Genève du 28 juillet 1951 relative au statut des réfugiés 50 ans après: bilan et perspectives*, Bruylant, Βρυξέλλες, 2001, σ. 3 έως 61, ιδίως σ. 44.

¹⁹ Βλ. αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας 2011/95.

²⁰ Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 2ας Απριλίου 2020, Επιτροπή κατά Πολωνίας, Ουγγαρίας και Τσεχικής Δημοκρατίας (Προσωρινός μηχανισμός μετεγκατάστασης αιτούντων διεθνή προστασία) (C-715/17, C-718/17 και C-719/17, EU:C:2020:257, σκέψη 154 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 22ας Σεπτεμβρίου 2022, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság κ.λπ. (C-159/21, EU:C:2022:708, σκέψη 92).

²¹ Τέτοια όρια προβλέπονται κατά διάφορο τρόπο από ορισμένα κράτη μέλη, ενώ άλλα κράτη μέλη προκρίνουν την κατά περίπτωση ανάλυση. Βλ., μεταξύ άλλων, έκθεση της Επιτροπής με τίτλο «Evaluation of the application of the recast Qualification Directive (2011/95/EU)», 2019, σ. 135, διαθέσιμη στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2019/feb/eu-ceas-qualification-directive-application-evaluation-1-19.pdf>. Όσον αφορά τα κράτη μέλη που προβλέπουν όρια ποινών στα εθνικά τους δίκαια, η Επιτροπή κάνει λόγο για όρια ποινών που κυμαίνονται από τρία έως δέκα έτη καθέρξεως.

ευχέρειας²². Συνεπώς, πρέπει να πραγματοποιείται συστηματικά εκτίμηση του συνόλου των ατομικών περιστάσεων, ανεξαρτήτως του αν προβλέπεται ή όχι όριο ποινής από τα κράτη μέλη. Η εκτίμηση αυτή είναι ακόμη πιο σημαντική και δυσχερής εφόσον επιβάλλεται κύρωση κατά του δράστη και όχι κατά της εγκληματικής πράξης²³. Πέραν αυτού, ο ίδιος ποινικός χαρακτηρισμός μπορεί να καλύπτει ευρύ φάσμα συμπεριφορών διαφορετικού βαθμού σοβαρότητας.

57. Η αιτιολογία της καταδικαστικής απόφασεως έχει, κατά τη γνώμη μου, καθοριστική σημασία κατά τη διενέργεια της εκτιμήσεως που πρέπει να λαμβάνει χώρα. Πρέπει, επομένως, να εξετάζεται κατά πόσον το δικαστήριο που καταδίκασε τον ενδιαφερόμενο χαρακτήρισε τις πράξεις ως «σοβαρές» ή «ιδιαίτερος σοβαρές», καθώς και σε ποια στοιχεία στήριξε τον συγκεκριμένο χαρακτηρισμό.

58. Όπως προανέφερα, δεν πρόκειται, συνεπώς, για τον καθορισμό ορίου ιδιαίτερης σοβαρότητας ενός εγκλήματος στο επίπεδο της Ένωσης, διότι τούτο όχι μόνο θα ήταν αντίθετο με τις υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των ποινικών πολιτικών των κρατών μελών, αλλά και δεν θα συμβιβαζόταν με τη μέθοδο που επιβάλλει την εξέταση όλων των ιδιαίτερων περιστάσεων εκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως.

59. Επίσης, πρέπει να διευκρινιστεί, όπως ανέφερε και η Επιτροπή, ότι, δεδομένου ότι το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο αποτελεί αντικείμενο περιορισμένης μόνον εναρμονίσεως, τα κράτη μέλη διατηρούν ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον ορισμό του τι συνιστά «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα» για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95.

60. Όσον αφορά τα κριτήρια, το Δικαστήριο επισήμανε, στην απόφαση Ahmed, ότι η ερμηνεία κατά την οποία είναι αναγκαία η εκτίμηση του συνόλου των σχετικών πραγματικών περιστατικών «επιβεβαιώνεται από την έκθεση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) [24] του Ιανουαρίου του 2016, με τίτλο “Αποκλεισμός: άρθρα 12 και 17 της οδηγίας περί αναγνωρίσεως (2011/95/ΕΕ)”, όπου διατυπώνεται η σύσταση, στο σημείο 3.2.2 το οποίο αφορά το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, ο βαθμός σοβαρότητας του εγκλήματος λόγω του οποίου ένα πρόσωπο μπορεί να αποκλειστεί από την επικουρική προστασία να εκτιμάται βάσει πληθώρας κριτηρίων, όπως, μεταξύ άλλων, η φύση της επίμαχης πράξης, η ζημία που προκλήθηκε, η μορφή της διαδικασίας δίωξης, η φύση της προβλεπόμενης ποινής, λαμβανομένου επίσης υπόψη του εάν η συγκεκριμένη πράξη χαρακτηρίζεται ως σοβαρό έγκλημα στην πλειονότητα των δικαιοκτών συστημάτων. [Ο EUAA] επικαλείται, συναφώς, ορισμένες αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων των κρατών μελών»²⁵.

61. Μολονότι τα κριτήρια που επισήμανε το Δικαστήριο στην απόφαση εκείνη αφορούσαν την έννοια του «σοβαρού εγκλήματος», κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, εκτιμώ ότι τα κριτήρια αυτά είναι λυσιτελή και για τη διαπίστωση της υπάρξεως «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος», κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β',

²² Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της, η απόρριψη των αυτοματισμών και η ανάγκη εξατομικευμένης αξιολόγησης βάσει του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων αποτελούν πάγιες παραδοχές της σχετικής με την οδηγία 2011/95 νομολογίας του Δικαστηρίου: βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 9ης Νοεμβρίου 2010, Β και D (C-57/09 και C-101/09, EU:C:2010:661, σκέψεις 87, 88, 93 και 94), της 24ης Ιουνίου 2015, Τ. (C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψεις 86 έως 89), Ahmed (σκέψεις 48 έως 50), καθώς και της 22ας Σεπτεμβρίου 2022, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság κ.λπ. (C-159/21, EU:C:2022:708, σκέψεις 80, 81 και 92).

²³ Βλ. «The refugee Convention, 1951: the Travaux préparatoires analysed with a Commentary by Dr Paul Weis», όπ.π., σ. 246.

²⁴ Νυν Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (EUAA) [βλ. κανονισμό (ΕΕ) 2021/2303 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2021, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 439/2010 (ΕΕ 2021, L 468, σ. 1)].

²⁵ Βλ. απόφαση Ahmed (σκέψη 56).

της οδηγίας αυτής²⁶, εξυπακουομένου ότι, στο πλαίσιο αυτό, τα εν λόγω κριτήρια πρέπει να αποσκοπούν στην απόδειξη της εξαιρετικής σοβαρότητας του επίμαχου εγκλήματος, πράγμα που συνιστά πολύ σημαντική διαφορά σε σχέση με το σοβαρό έγκλημα²⁷.

62. Παρατηρώ, συναφώς, ότι μεταξύ των στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης περιλαμβάνονται η φύση του εγκλήματος, η πράγματι προκληθείσα ζημία, η μορφή της διαδικασίας ποινικής δίωξης και το ζήτημα κατά πόσον η επίμαχη πράξη θεωρείται σοβαρή στην πλειονότητα των εννόμων τάξεων²⁸.

63. Συνεπώς, για την απόδειξη της υπάρξεως «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος» κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εξής κριτήρια: η φύση της επίμαχης πράξης²⁹, η ζημία που προκλήθηκε³⁰, η μορφή της διαδικασίας δίωξης και εκδίκασης της κατηγορίας κατά του ενδιαφερομένου, η φύση και η διάρκεια της επιβληθείσας ποινής³¹, καθώς και το εάν η επίμαχη πράξη θεωρείται ότι συνιστά ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα στην πλειονότητα των δικαιοκτών συστημάτων.

64. Επιπλέον, πρέπει να ληφθούν υπόψη όσα έκρινε το Δικαστήριο στην απόφαση Ahmed σχετικά με την επαπειλούμενη ποινή, ήτοι ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 αντιτίθεται σε νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει ότι ο αιτών διεθνή προστασία μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα με μόνο κριτήριο την ποινή που προβλέπει για το έγκλημα αυτό η νομοθεσία του συγκεκριμένου κράτους μέλους³². Στην εν λόγω απόφαση γίνεται, πάντως, δεκτό ότι το κριτήριο της επαπειλούμενης ποινής έχει ιδιαίτερη σημασία για την εκτίμηση της σοβαρότητας ενός εγκλήματος³³.

65. Εφόσον πρόκειται για επιβληθείσα και όχι απλώς για επαπειλούμενη ποινή, το κριτήριο που αφορά τη φύση και τη διάρκεια της ποινής φρονώ ότι πρέπει να έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία³⁴.

66. Ωστόσο, δέχομαι, κατ' αναλογίαν προς ό,τι έκρινε το Δικαστήριο στην απόφαση Ahmed, ότι το κριτήριο της επιβληθείσας ποινής δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη μεμονωμένα και με αυτόματο τρόπο για την εξέταση περί του αν ένα έγκλημα είναι ιδιαιτέρως σοβαρό. Το εν λόγω κριτήριο, όπως και το κριτήριο της φύσεως του εγκλήματος, πρέπει να συμπληρώνεται από

²⁶ Βλ., συναφώς, EUAA, *Judicial analysis: Ending international protection*, 2η έκδ., 2021, σ. 62.

²⁷ Βλ. επί παραδείγματι, σχετικά με τα κριτήρια που δέχθηκε το Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο επιλύσεως διαφορών περί αλλοδαπών, Βέλγιο), Hardy, J., και Mathues, G., «Retrait du statut de réfugié pour motifs d'ordre public – “Constituer un danger pour la société du fait qu'il a été condamné définitivement pour une infraction particulièrement grave”», *Revue du droit des étrangers*, Association pour le droit des étrangers, Βρυξέλλες, 2020, αριθ. 207, σ. 5 έως 14, ιδίως σ. 6 έως 9.

²⁸ Βλ. θέση της UNHCR σχετικά με τη λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία «για την επιστροφή των αλλοδαπών εγκληματιών» (πρωτοβουλία περί επιστροφής), 10 Σεπτεμβρίου 2008, σημείο 21, σ. 11.

²⁹ Το γεγονός ότι μια πράξη έχει πολύ ειδική χαρακτήρα ενδέχεται να αποτελεί ένδειξη περί του ότι το έγκλημα είναι ιδιαιτέρως σοβαρό, όπως και ο εκ προθέσεως ή μη χαρακτήρας της τιμωρούμενης πράξεως.

³⁰ Στην κατηγορία αυτή μπορεί να εμπίπτουν οι συγκεκριμένες συνέπειες του αδικήματος στην κοινωνία, ήτοι η φύση και το εύρος των επιπτώσεων για τα θύματα και γενικότερα για το κοινωνικό σύνολο: κοινωνική διαταραχή, λαμβανομένων υπόψη των προκαλούμενων ανησυχιών και των μέτρων που λαμβάνονται για την άμβλυσή τους. Βλ. Hinterhofer, H., «Das “besonders schwere Verbrechen” iS des § 6 Abs 1 Z 4 AsylG – Ein konkretisierender Auslegungsvorschlag aus strafrechtlicher Sicht», *Fremden- und asylrechtliche Blätter: FABL: Jahrgangsband mit Judikaturammlung*, Sramek, Βιέννη, 2009, αριθ. 1, σ. 38 έως 41.

³¹ Η διαπίστωση ότι χορηγήθηκε ή όχι αναστολή σε μια στερητική της ελευθερίας ποινή έχει, κατά τη γνώμη μου, ορισμένη σημασία.

³² Βλ. απόφαση Ahmed (σκέψη 58).

³³ Βλ. απόφαση Ahmed (σκέψη 55).

³⁴ Βλ., σχετικά με το κριτήριο της ποινής, Kraft, I., «Article 14, Revocation of, ending of or refusal to renew refugee status», σε Hailbronner, K., και Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law: A Commentary*, 2η έκδ., C. H. Beck, Μόναχο, 2016, σ. 1225 έως 1233, ιδίως σ. 1231. Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι «είναι γενικώς παραδεκτό στο πλαίσιο του άρθρου 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης ότι πρόκειται για ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα εάν ένα πρόσωπο έχει καταδικασθεί για εγκλήματα τιμωρούμενα με μεγάλης διάρκειας ποινές καθείρξεως, όπως η ανθρωποκτονία εκ προθέσεως, ο βιασμός, η ένοπλη ληστεία, ο εμπρησμός εκ προθέσεως, η διεθνής τρομοκρατία κ.λπ.» (ελεύθερη μετάφραση).

εκτίμηση του συνόλου των περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης του πλαισίου εντός του οποίου διαπράχθηκε το αδίκημα και της συμπεριφοράς του ενδιαφερομένου³⁵, εκτίμηση η οποία πρέπει να στηρίζεται, ιδίως, στην αιτιολογία της καταδικαστικής αποφάσεως.

67. Πράγματι, εφόσον το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 αναφέρεται σε αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το δικαστήριο που έχει εκδώσει τέτοια καταδικαστική απόφαση έλαβε υπόψη το σύνολο των ατομικών περιστάσεων προκειμένου να επιβάλει την προσήκουσα κατά την κρίση του ποινή. Συναφώς, φρονώ ότι η καθοριστική σημασία της αιτιολογίας της καταδικαστικής αποφάσεως και της εκτιμήσεως του εκδόσαντος την απόφαση αυτή ποινικού δικαστηρίου, την οποία επισήμανα ανωτέρω, προκύπτει από τη διαφορά που υφίσταται μεταξύ των λόγων αποκλεισμού από το καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας που μνημονεύονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, στοιχείο β', και στο άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, οι οποίοι αναφέρονται στο γεγονός ότι ο αιτών έχει «διαπράξει» σοβαρό έγκλημα, και του λόγου ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα που προβλέπεται στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', και παράγραφος 5, της εν λόγω οδηγίας, ο οποίος αναφέρεται στο ότι αυτός έχει «καταδικασθεί [αμετάκλητα]».

68. Πέραν αυτού, θεωρώ ιδιαιτέρως κρίσιμο, κατά τη διενεργούμενη εκτίμηση, να γίνεται σύγκριση της επιβληθείσας ποινής σε σχέση με το ανώτατο όριο ποινής που προβλέπει ο νόμος για το επίμαχο αδίκημα³⁶. Επιπλέον, πρέπει να εξετάζεται η θέση της επιβληθείσας ποινής στην ισχύουσα στο οικείο κράτος μέλος κλίμακα ποινών³⁷.

69. Προσθέτω επίσης τα ακόλουθα κριτήρια, τα οποία φρονώ ότι πρέπει να περιλαμβάνονται στη δέσμη κριτηρίων που χρησιμεύουν για την εκτίμηση περί του αν ένα έγκλημα ενέχει εξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα, ήτοι:

- την εξέχουσα σημασία των επιβαρυντικών ή, σε διαφορετική περίπτωση, των ελαφρυντικών περιστάσεων, και
- τη φύση του προσβληθέντος εννόμου αγαθού³⁸.

70. Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί ότι το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 αναφέρεται στο γεγονός ότι ο πρόσφυγας έχει «καταδικασθεί [αμετάκλητα] για τη διάπραξη [ενός] ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος»³⁹. Η χρήση του ενικού αριθμού, καθώς και η ανάγκη στενής ερμηνείας της διατάξεως αυτής αποκλείουν, κατά τη γνώμη μου, την εφαρμογή

³⁵ Βλ., σχετικά με το άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης, Goodwin-Gill, G. S., και McAdam, J., *The refugee in international law*, 3η έκδ., Oxford University Press, Οξφόρδη, 2007, σ. 239, και Hathaway, J. C., *The Rights of Refugees under International Law*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 2021, σ. 413 έως 416.

³⁶ Όσο πλησιέστερα στη μέγιστη ποινή είναι η επιβληθείσα στερητική της ελευθερίας ποινή, τόσο περισσότερο η αρμόδια αρχή δύναται να θεωρήσει ότι πρόκειται για ιδιαίτερος σοβαρό έγκλημα (βλ. Hinterhofer, H., όπ.π.).

³⁷ Εάν η επιβληθείσα ποινή βρίσκεται στο ανώτερο τμήμα της κλίμακας ποινών, τούτο μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι το επίμαχο έγκλημα είναι ιδιαίτερος σοβαρό.

³⁸ Πρέπει να εξετάζεται αν πρόκειται για προσβολές περιουσιακών αγαθών ή προσώπων: οι πράξεις βίας κατά προσώπων ενδέχεται να χαρακτηρίζονται συχνότερα ως ιδιαίτερος σοβαρός. Εξάλλου, ο αντίκτυπος ενός εγκλήματος στα μέσα ενημέρωσης μπορεί να αποτελεί ένδειξη του θεμελιώδους χαρακτήρα του προσβληθέντος εννόμου αγαθού.

³⁹ Η υπογράμμιση δική μου.

του συγκεκριμένου λόγου ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα με βάση ποινές που έχουν επιβληθεί σωρευτικά για πλείονα ποινικά αδικήματα, κανένα εκ των οποίων, μεμονωμένα εξεταζόμενο, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα»⁴⁰.

71. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει, βάσει της μεθόδου και των κριτηρίων που μόλις περιέγραψα, κατά πόσον μπορεί να χαρακτηρίσει την απαγγελθείσα εις βάρος του Μ.Α. καταδίκη ως αφορώσα «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα». Το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να λάβει υπόψη τη φύση και το ύψος της ποινής που επιβλήθηκε εις βάρος του Μ.Α., εν προκειμένω ποινή φυλάκισης 24 μηνών. Το εν λόγω δικαστήριο θα πρέπει επίσης να εξακριβώσει αν για την ποινή αυτή χορηγήθηκε αναστολή οκτώ μηνών, όπως φαίνεται να προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις του Μ.Α. και της Ολλανδικής Κυβερνήσεως.

72. Επιπλέον, όπως προανέφερα, εκτιμώ ότι η μέθοδος η οποία συνίσταται στον καθορισμό, στην ολλανδική νομοθεσία, της διάρκειας της επιβληθείσας στερητικής της ελευθερίας ποινής ή του επιβληθέντος στερητικού της ελευθερίας μέτρου, εν προκειμένω δέκα μηνών, ως ελαχίστου ορίου πέραν του οποίου το κράτος μέλος δύναται να ασκήσει την ευχέρεια ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα που διαθέτει δεν μπορεί να αμφισβητηθεί επί της αρχής. Ωστόσο, η μέθοδος αυτή πρέπει να περιλαμβάνει εκτίμηση του συνόλου των ιδιαίτερων περιστάσεων εκάστης μεμονωμένης περιπτώσεως, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

73. Επίσης, όπως ορθώς επισημαίνει και η Επιτροπή, φρονώ ότι θα αντέβαινε προς το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95 εάν η ολλανδική νομοθεσία επέτρεπε στην αρμόδια αρχή να αθροίσει πλείονες ποινές επιβληθείσες για περισσότερα του ενός ποινικά αδικήματα προκειμένου να εξακριβώσει αν πληρούνται το ελάχιστο αυτό όριο. Συναφώς, θεωρώ σκόπιμο να γίνει διάκριση ανάλογα με το αν το ποινικό δίκαιο κράτους μέλους προβλέπει, σε περίπτωση συρροής αδικημάτων, τη σόρευση των ποινών ή τη μη σόρευση των ποινών με επιβολή της βαρύτερης επαπειλούμενης ποινής. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν η επιβληθείσα στον Μ.Α. ποινή εμπίπτει στη μία ή στην άλλη περίπτωση, καθόσον στην πρώτη περίπτωση η αρμόδια αρχή δεν δύναται, αθροίζοντας πλείονες ποινές επιβληθείσες για περισσότερα του ενός αδικήματα, να δεχθεί τον χαρακτηρισμό του «ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος», κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως.

V. Πρόταση

74. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας, Κάτω Χώρες) ως εξής:

Το άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας,

⁴⁰ Βλ. Hardy, J., και Mathues, G., όπ.π., οι οποίοι θεωρούν ότι «μεγάλο πλήθος καταδικαστικών αποφάσεων για πράξεις που δεν ενέχουν εξαιρετική σοβαρότητα, δεν είναι a priori επαρκές, έστω και αν καταδεικνύει ακατάσχετη ροπή προς την προσβολή της έννομης τάξης» (σ. 9). Βλ., επίσης, Neusiedler, M., «Der Asylaberkennungsgrund des "besonders schweren Verbrechen"», *Migralex: Zeitschrift für Fremden- und Minderheitenrecht*, Braumüller, Βιέννη, 2021, αριθ. 1, σ. 8 έως 14· και νομική ανάλυση του ΕΥΑΑ μνημονευόμενη στην υποσημείωση 26 των παρουσιάζων προτάσεων, σ. 62, σημείο 5.3.

έχει την έννοια ότι:

- «ιδιαιτέρα σοβαρό έγκλημα», κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, είναι ένα ποινικό αδίκημα το οποίο χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα·
- ένα κράτος μέλος μπορεί να επικαλεστεί τον λόγο ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα που προβλέπεται στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', ή παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95 μόνον αφού προβεί, για κάθε περίπτωση ατομικά, σε εκτίμηση των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών των οποίων έχει λάβει γνώση, προκειμένου να κρίνει αν συντρέχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι οι πράξεις που τέλεσε το εν λόγω πρόσωπο εμπίπτουν στον συγκεκριμένο λόγο ανάκλησης ή άρνησης χορήγησης, ενώ για την εκτίμηση της εξαιρετικά μεγάλης σοβαρότητας του αδικήματος για το οποίο έχει καταδικασθεί το πρόσωπο αυτό απαιτείται πλήρης εξέταση όλων των ιδιαίτερων περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης·
- για τη διαπίστωση της υπάρξεως «ιδιαιτέρα σοβαρού εγκλήματος», κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, το οικείο κράτος μέλος πρέπει να βασιζέται την εξέτασή του, ιδίως, στα ακόλουθα κριτήρια: στη φύση της επίμαχης πράξης, στη ζημία που προκλήθηκε, στη μορφή της διαδικασίας δίωξης και εκδίκασης της κατηγορίας κατά του εν λόγω προσώπου, στη φύση και στη διάρκεια της επιβληθείσας ποινής, συγκρίνοντας την ποινή αυτή με το ανώτατο όριο ποινής που προβλέπεται στον νόμο για το συγκεκριμένο αδίκημα και εξετάζοντας τη θέση της εν λόγω ποινής στην ισχύουσα στο συγκεκριμένο κράτος μέλος κλίμακα ποινών, λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη το εάν η επίμαχη πράξη χαρακτηρίζεται ως ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα στην πλειονότητα των δικαιοκτών συστημάτων, την εξέχουσα σημασία των επιβαρυντικών ή, σε διαφορετική περίπτωση, των ελαφρυντικών περιστάσεων, καθώς και τη φύση του προσβληθέντος εννόμου αγαθού·
- δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία καθορίζει ελάχιστο όριο διάρκειας της επιβληθείσας ποινής, πέραν του οποίου ένα ποινικό αδίκημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ιδιαιτέρα σοβαρό έγκλημα», κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/95, υπό την προϋπόθεση, αφενός, ότι η λήψη υπόψη του ελαχίστου αυτού ορίου συνοδεύεται από εκτίμηση του συνόλου των ιδιαίτερων περιστάσεων εκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως και, αφετέρου, ότι η ρύθμιση αυτή δεν επιτρέπει την άθροιση πλειόνων ποινών που έχουν επιβληθεί για περισσότερα του ενός ποινικά αδικήματα, κανένα εκ των οποίων, μεμονωμένα εξεταζόμενο, δεν ενέχει την απαιτούμενη από την εν λόγω διάταξη εξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα, προκειμένου να κριθεί αν πληρούνται το εν λόγω ελάχιστο όριο.